

Factors Affecting the Number of Audit Committees Meetings

Ebrahim Abbasi*

*Corresponding Author, Prof., Department of Management, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran. E-mail: abbasiebrahim2000@alzahra.ac.ir

Ali Tamoradi

Instructor, Department of Accounting, Faculty of Accounting, Payame Noor University, Ramhormoz, Iran. E-mail: tamoradi001@pnu.ac.ir

Reza Rostaminia

Assistant Prof., Department of Accounting, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran. E-mail: r.rostaminia@iau-shoushtar.ac.ir

Abstract

Objective: The Audit Committee, as one of the corporate governance oversight committees in listed companies, has become a very important factor in the financial reporting process to increase the credibility of financial reports. Therefore, the audit committee needs to hold meetings to perform its duties, and so far Limited research has been done to examine the factors affecting the number of meetings of the audit committee. This study sought to investigate factors influencing the number of meetings of the audit committees held in companies enlisted in the Tehran Stock Exchange (TSE). This study specifically aims to examine whether the number of meetings of the audit committees is affected by factors such as ownership concentration, board size, board independence, audit committee size, audit committee independence, and audit committee financial experience.

Methods: Accordingly, the financial statements of 150 companies enlisted in the TSE during the eight-year period from 2013 to 2020 were analyzed. To test the research hypotheses, Tobit regression model with combined data method and random effects method was used.

Results: Testing the research hypotheses showed that the concentration of ownership, size of the board, independence of the board, size of the audit committee, and independence of the audit committee have a significant positive effect on the number of meetings of the audit committees. The results also showed that the financial expertise of the audit committees has a significant negative effect on the number of their meetings.

Conclusion: The results indicated with increasing ownership concentration want more supervision over managers' performance and the number of audit committee meetings increases. In addition, any increase in the size of the board, the independence of the board, the size of the audit committee, and the independence of the audit committee as criteria for corporate governance increases the number of meetings of the audit committee. This is while any increase in financial expertise of the members of the audit committee, ends in a decrease in the need to convene the number of meetings of the audit committee.

Keywords: Number of audit committee meetings, Ownership concentration, Board characteristics, Audit committee characteristics.

Citation: Abbasi, Ebrahim; Tamoradi, Ali & Rostaminia, Reza (2022). Factors Affecting the Number of Audit Committees Meetings. *Accounting and Auditing Review*, 29(2), 339-358. (in Persian)

Accounting and Auditing Review, 2022, Vol. 29, No.2, pp. 339-358
Published by University of Tehran, Faculty of Management
<https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2021.324101.1008558>
Article Type: Research Paper
© Authors

Received: May 30, 2021
Received in revised form: December 11, 2021
Accepted: January 13, 2022
Published online: July 23, 2022

عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

ابراهیم عباسی

* نویسنده مسئول، استاد، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. رایانامه: abbasiebrahim2000@alzahra.ac.ir

علی تامرادی

مربی، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه پیام نور، رامهرمز، ایران. رایانامه: tamoradi001@pnu.ac.ir

رضا رستمی نیا

استادیار، گروه حسابداری، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران. رایانامه: r.rostaminia@iau-shoushtar.ac.ir

چکیده

هدف: کمیته حسابرسی به‌عنوان یکی از سازوکارهای نظارتی حاکمیت شرکتی در شرکت‌های بورسی، به عامل بسیار مهمی در روند گزارشگری مالی تبدیل شده است تا اعتبار گزارش‌های مالی را افزایش دهد؛ از این رو، کمیته حسابرسی برای ایفای وظیفه خود باید جلسه‌هایی را برگزار کند؛ اما تاکنون پژوهشی در زمینه بررسی عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی صورت نگرفته است. بر حسب اهمیت، پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته است. این پژوهش، به‌طور ویژه بررسی می‌کند که آیا تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، تحت تأثیر عواملی همچون تمرکز مالکیت، اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و تخصص مالی کمیته حسابرسی قرار دارد یا خیر.

روش: در راستای هدف پژوهش، ۱۵۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران برای نمونه انتخاب و اطلاعات صورت‌های مالی آنها طی دوره ۸ساله، از سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ تجزیه و تحلیل شد. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از مدل رگرسیون توییت با روش داده‌های ترکیبی و به طریق اثرهای تصادفی استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که تمرکز مالکیت، اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی، بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. همچنین بر اساس یافته‌ها، تخصص مالی کمیته حسابرسی، بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر منفی معناداری می‌گذارد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هرچه تمرکز سهام‌داران افزایش پیدا کند، تمایل آنها به نظارت بر عملکرد مدیران بیشتر می‌شود و به همین دلیل، تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی افزایش می‌ابد. از سوی دیگر با افزایش اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی، به‌عنوان معیارهای حاکمیت شرکتی، تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی افزایش پیدا می‌کند. از سوی دیگر با افزایش تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی، به‌دلیل برخورداری از مهارت تخصص مالی اعضای کمیته، نیاز به تشکیل جلسه‌های کمیته حسابرسی کاهش پیدا می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، تمرکز مالکیت، ویژگی‌های هیئت‌مدیره، ویژگی‌های کمیته حسابرسی.

استناد: عباسی، ابراهیم؛ تامرادی، علی و رستمی نیا، رضا (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۹(۲)، ۳۳۹-۳۵۸.

مقدمه

شکست و ناکامی شرکت‌های بزرگی نظیر انرون و ورلدکام و... به دلیل ساختار ضعیف حاکمیت شرکتی آنها باعث شد که اکنون بر مدیریت شرکت‌ها تمرکز ویژه‌ای شود (قائمی، مرادی و علوی، ۱۳۹۹). واکنش جهانی به این شکست‌ها، معرفی حاکمیت شرکتی قوی‌تر به امید جلوگیری از رفتار غیرقابل قبول و افزایش شفافیت خارجی در خصوص گزارشگری مالی است (وان محمد، وسپوززمان، مرسلی و زینی^۱، ۲۰۱۸). از دهه ۱۹۳۰، زمانی که کمیسیون اوراق بهادار و ارزش ایالات متحده تأسیس شد، کمیته حسابرسی نیز بخشی جدایی‌ناپذیر از حاکمیت شرکتی شرکت‌های سهامی شناخته شد (فیشر^۲، ۲۰۱۰). از آن زمان به بعد، این کمیته با ایفای نقش حیاتی در بهبود حاکمیت شرکتی، از طریق نظارت بر گزارش مالی شرکت و فعالیت‌های مربوط به ممیزی به کار خود ادامه می‌دهد (بیرکت^۳، ۱۹۸۶؛ دیر و زمان^۴، ۲۰۰۵). وجود کمیته‌ای مؤثر و سخت‌گیر در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، این انتظار را ایجاد می‌کند که به‌عنوان عامل بازدارنده از تقلب (برزگر، حسن نتاج کردی و ملکی، ۱۳۹۸) در بهبود شفافیت بازارهای اوراق بهادار (مک مولن و راغوندان^۵، ۱۹۹۶؛ دزورت، هیرمانسون، ارچامبولت و رید^۶، ۲۰۰۲) و بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری (بیسلی^۷، ۱۹۹۶؛ ابوت، پارکر ان و پیترز^۸، ۲۰۰۴؛ پوچتا مارتینز و دی فونتس^۹، ۲۰۰۷) سودمند باشد.

برای افزایش کیفیت حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی سازوکار مهمی است که از طریق آن می‌توان کیفیت گزارشگری مالی را افزایش داد (ساربینز اکسلی^{۱۰}، ۲۰۰۲ و کد حاکمیت شرکتی انگلیس^{۱۱}، ۲۰۱۶). مطالعات زیادی در سال‌های اخیر در کشورهای مختلف، از جمله کشورهای در حال توسعه، جهت بررسی اثر بخشی کمیته حسابرسی صورت گرفته است. برای مثال، غفران و اوسولیوان^{۱۲} (۲۰۱۳) معتقدند که بسیاری از این پژوهش‌ها، به دلیل افزایش مقررات مربوط به حاکمیت شرکتی و شناسایی تعدادی از ویژگی‌های حاکمیت شرکتی لازم برای دستیابی به اثربخشی کمیته حسابرسی انجام شده است. در نتیجه، در ادامه این پژوهش‌ها، تأثیر اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و حضور متخصصان مالی در کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های حاکمیت شرکتی، بررسی شد. نتایج پژوهش‌ها نشان داد که سطح بالاتری از ویژگی‌های توصیه شده نظیر اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و حضور متخصصان مالی، بر کیفیت حسابرسی تأثیر مثبتی دارد (ابوت و همکاران، ۲۰۰۳؛ بو و شارما^{۱۳}، ۲۰۰۸؛ زمان، حدیب و حنیفه^{۱۴}، ۲۰۱۱). بنابراین، هم‌زمان با تکامل کمیته حسابرسی، پژوهش‌های علمی به دنبال بررسی

1. Wan Mohammad, Wasiuzzaman, Morsali & Zaini

2. Fichtner

3. Birkett

4. Deaer & Zaman

5. McMullen & Raghunandam

6. DeZoort, Hermanson, Archambeault & Reed

7. Beasley

8. Abbott, ParkerN & Peters

9. Pucheta-Martinez & De Fuentes

10. Sarbanes-Oxley

11. UK Corporate Governance Code

12. Ghafran & O'Sullivan

13. Boo & Sharma

14. Zaman, Hudaib & Haniffa

ویژگی‌های جدید کمیته حسابرسی، از جمله تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی به‌منظور درک و استفاده سودمند از ویژگی‌های مختلف کمیته حسابرسی بودند (میشاری^۱، ۲۰۱۸). اولین مطالعه در زمینه تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی به تحقیق منون و ویلیامز^۲ (۱۹۹۴) برمی‌گردد. آنها با استفاده از اطلاعات ۲۰۰ شرکت آمریکایی، به بررسی عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی پرداختند و در پژوهش خود نشان دادند که اندازه و استقلال هیئت‌مدیره، بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبتی دارد (منون و ویلیامز، ۱۹۹۴). نتایج ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که تحت شرایط جدایی مالکیت از مدیریت و افزایش مشکلات سازمانی در شرکت‌ها، سهام‌داران شرکت‌ها تمایل بیشتری به افزایش نظارت خود بر شرکت‌ها دارند (فخاری، رجب دری و خانی‌ذلان، ۱۳۹۷). از این رو در شرکت‌هایی که مشکلات سازمانی بیشتر است، انتظار می‌رود سهام‌داران با انگیزه بیشتر برای حفظ و صیانت از منافع خود، از هماهنگی و نظارت بیشتر بر فعالیت‌های مدیران حمایت کنند (شلیفر و ویشنی^۳، ۱۹۸۶؛ بریکلی، لیز و اسمیت^۴، ۱۹۸۸). بنابراین با افزایش تمرکز مالکیت، پیش‌بینی می‌شود که تمایل سهام‌داران برای افزایش نظارت خود بر تصمیم‌های مدیریت بیشتر شود و همین امر به افزایش تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی بینجامد (میشاری، ۲۰۱۸).

همچنین مطالعات بر اهمیت اندازه و استقلال هیئت‌مدیره، به‌عنوان دو سازوکار مؤثر کنترل حاکمیت شرکتی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأکید کرده‌اند. برای مثال، لپتون و لورش^۵ (۱۹۹۲) و جنسن^۶ (۱۹۹۳) نشان دادند که هیئت‌مدیره کوچک‌تر ممکن است ظرفیت لازم برای انجام وظایف مختلف را نداشته باشد، در حالی که هیئت‌مدیره بزرگ چنین نیست. مشایخ و اسماعیلی (۱۳۸۵) نیز نشان دادند که هیئت‌مدیره‌های بزرگ‌تر، از عملکرد بهتری در نظارت برخوردارند. بنابراین با افزایش اندازه هیئت‌مدیره، انتظار می‌رود تقاضا برای نظارت بیشتر، افزایش پیدا کند. برادران حسن‌زاده، پاک مرام، حسین بابایی و فریادی بناب (۱۳۹۵) اعتقاد دارند که اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره، در حل مشکلات نمایندگی بین مدیران و مالکان نقش ویژه‌ای دارند. زاگوندان و رامان^۷ (۲۰۰۷) نیز معتقدند که میزان استقلال هیئت‌مدیره، نشانه‌ای از تعهد شرکت به حاکمیت شرکتی مؤثر است و در تحقیق خود رابطه مثبت بین استقلال هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی را نشان دادند. این در حالی است که شارما، نایکر و لی^۸ (۲۰۰۹) بیان کردند که هرچه هیئت‌مدیره بزرگ‌تر و مستقل‌تر باشد، به تعداد جلسه‌های هیئت‌مدیره کمتری برای بحث و گفت‌وگو احتیاج خواهد بود، به همین ترتیب، جلسه‌های کمیته حسابرسی نیز به‌کرات کمتر برگزار خواهد شد.

نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که علاوه بر ویژگی‌های هیئت‌مدیره، ویژگی‌های کمیته حسابرسی نیز بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر دارد. وافاس^۹ (۱۹۹۹) در پژوهش خود نشان داد که اندازه، استقلال و تخصص مالی کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر دارد. برزگر و همکاران (۱۳۹۸) اعتقاد دارند که افزایش اندازه،

1. Meshari
2. Menon & Williams
3. Shleifer & Vishny
4. Brickley, Lease & Smith
5. Lipton & Lorsch
6. Jensen
7. Raghundanan & Rama
8. Sharma, Naiker & Lee
9. Vafeas

استقلال و تخصص کمیته حسابرسی، به نظارت بهتر برای کاهش مشکلات نمایندگی منجر می‌شود. در واقع انتظار می‌رود که با افزایش اندازه، استقلال و تخصص مالی کمیته حسابرسی، شکل کارآمدتری از حاکمیت دیده شده و نیاز به نشست‌های مکرر کمیته حسابرسی احساس شود. از سوی دیگر شارما و همکاران (۲۰۰۹) نشان دادند که کمیته حسابرسی بزرگ‌تر و دارای استقلال و تخصص بیشتر، به خودی خود به نظارت مؤثرتری منجر می‌شود؛ زیرا آنها منابع انسانی و استعداد‌های مدیریتی بیشتری را در اختیار خواهند داشت که ممکن است نیاز به جلسه‌های بیشتر را جبران کند؛ از این رو نیاز به تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی کاهش پیدا می‌کند (شارما و همکاران، ۲۰۰۹).

تاکنون در پژوهش‌های زیادی به مطالعه نقش کمیته حسابرسی پرداخته شده است که در این خصوص، می‌توان به پژوهش‌های علی‌خانی، مران جوری و داوودی (۱۴۰۰)، برزگر و همکاران (۱۳۹۸) و اخروی جوقانی، رحیمیان و قره داغی (۱۳۹۷) اشاره کرد. در بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته، کمیته حسابرسی به‌عنوان متغیر تأثیرگذار بررسی شده است و تاکنون پژوهش‌های محدودی در خصوص عوامل مؤثر بر کمیته حسابرسی صورت گرفته است. با توجه به اهمیت نقش تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی در جهت کاهش مشکلات نمایندگی بین مدیران و مالکان، تاکنون در ادبیات پژوهشی داخل کشور، به بررسی عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی پرداخته نشده است. از این رو خلأ پژوهشی در این زمینه مشهود است. بنابراین در این پژوهش، به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که آیا در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ویژگی ساختار مالکیتی (تمرکز مالکیت) ویژگی‌های هیئت‌مدیره (اندازه هیئت‌مدیره و استقلال هیئت‌مدیره)، ویژگی‌های کمیته حسابرسی (اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و تخصص مالی کمیته حسابرسی) بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر دارد؟ این پژوهش از لحاظ موضوعی، نوآور است و انجام آن در ایران ضرورت دارد؛ زیرا نتایج این تحقیق به‌عنوان دستاورد علمی، می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار قانون‌گذاران حوزه بازار سرمایه قرار دهد. از سوی دیگر، این پژوهش می‌تواند ایده‌های جدیدی برای انجام پژوهش در حوزه حسابداری، پیشنهاد کند. در ادامه، مبانی نظری و فرضیه‌های پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، مدل و متغیرهای پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش و پیشنهاد‌های پژوهش ارائه خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تمرکز مالکیت و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

با توجه به نتایج پژوهش‌های پیشین، ادبیات دوگانه‌ای (رابطه مثبت و منفی) در خصوص رابطه بین تمرکز مالکیت و نظارت و کنترل داخلی (برای مثال، تعداد جلسه‌های بیشتر کمیته حسابرسی) وجود دارد. زمانی که تمرکز مالکیت بیشتر باشد، انتظار می‌رود که اغلب سهام‌داران برای دستیابی به سود بیشتر، با انگیزه بیشتری بر عملکرد شرکت فعالیت‌های مدیریت نظارت کنند (شیلفر و ویشنی، ۱۹۸۶ و ۱۹۹۷؛ بریکلی، لیز و اسمیت، ۱۹۸۸؛ کانگ و شیوداسانی^۱، ۱۹۹۵). در این راستا عبدالهی و مشایخ (۱۳۹۰) معتقدند که هرچه تمرکز مالکیت بیشتر باشد، سهام‌داران کنترل بیشتری بر مدیران اعمال می‌کنند و همین امر عملکرد شرکت را بهبود خواهد داد. مشایخ و ماه‌آور پور (۱۳۸۷) نیز اعتقاد دارند که

سهام‌داران عمده نسبت به سهام‌داران خرد، تمایل بیشتری برای نظارت بر عملکرد مدیران دارند؛ از این رو انتظار می‌رود که وقتی تمرکز مالکیت بالا باشد، هزینه‌های کنترل و نظارت افزایش پیدا کند و این افزایش، از طریق افزایش قیمت سهم برای اکثریت سهام‌داران جبران و توجیه می‌شود. از این رو، بین تمرکز مالکیت و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، رابطه مثبتی برقرار می‌شود (میشای، ۲۰۱۸). با وجود این، نتایج پژوهش‌های دیگر (برای مثال، دیکی و زینگلاس^۱، ۲۰۰۴) نشان می‌دهد که اگر مالکیت سهام‌داران شرکت متمرکزتر باشد و سهام‌داران به اطلاعات داخلی و خصوصی شرکت دسترسی داشته و وجود عدم تقارن اطلاعاتی سودمندتر باشد، برای سهام‌داران بزرگ مزیت اقتصادی ایجاد می‌شود و در نتیجه، آنها به داشتن سازوکارهای مؤثر نظارتی (همچون کمیته حسابرسی فعال) علاقه کمتری نشان می‌دهند؛ چون ممکن است وجود چنین کمیته‌ای آنها را از مزیت تمرکز مالکیت خصوصی محروم کند. بر این اساس، انتظار می‌رود رابطه تمرکز مالکیت با تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی منفی باشد. این ارتباط منفی در نتایج بعضی از پژوهش‌های گذشته تأیید شده است (برای مثال، مندز و گارکسیا^۲، ۲۰۰۷؛ بین، گائو، لی و لو^۳، ۲۰۱۲). بدیهی است که یافته‌های تجربی در خصوص رابطه بین تمرکز مالکیت و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی متفاوت است. از این رو، نمی‌توان در خصوص رابطه بین تمرکز مالکیت و فراوانی جلسه‌های کمیته حسابرسی پیش‌بینی مشخصی را بیان نمود. فرضیه ۱: تمرکز مالکیت تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

اندازه هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

چندین مطالعه بر نقش اندازه هیئت‌مدیره، به‌عنوان یکی از سازوکارهای مؤثر کنترل حاکمیت شرکتی و تأثیر آن بر فعالیت‌های کمیته حسابرسی تأکید کرده‌اند. برای مثال، لپتون و لورچ (۱۹۹۲) و جانسن (۱۹۹۳) بیان می‌کنند که هیئت‌مدیره کوچک‌تر، ممکن است ظرفیت لازم برای انجام وظایف مختلف را نداشته باشد و برعکس هیئت‌مدیره بزرگ، به‌دلیل سختی‌های هماهنگی و ملاحظات حسن نیت، ممکن است از نظارت غیرمؤثر و تصمیم‌گیری کندتر رنج ببرد. بنابراین، برخی پژوهش‌های پیشین اندازه هیئت‌مدیره را به‌عنوان عامل تعیین‌کننده بالقوه و مهم تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌های تجربی و پیش‌بینی‌ها در مورد تأثیر این عامل با هم مغایرت دارند. برای مثال، عرب مازاریزدی و طاهرخانی (۱۳۸۹) معتقدند که هیئت‌مدیره عامل کلیدی در انجام هرچه بهتر وظایف راهبردی شرکتی است و افزایش تعداد اعضای هیئت‌مدیره کمک شایانی به هیئت‌مدیره در ایفای وظایف خواهند نمود. زاگوندان و راما (۲۰۰۷) و شارما و همکاران (۲۰۰۹) نیز مدعی هستند که هیئت‌مدیره‌های بزرگ تمایل بیشتری برای نظارت بر عملکرد مدیریت دارند، به همین دلیل با افزایش اندازه هیئت‌مدیره تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی بیشتر خواهد شد. از سوی دیگر گرکو^۴ (۲۰۱۱) در پژوهش خود نشان داد که اندازه هیئت‌مدیره بر تعداد جلسه کمیته حسابرسی تأثیر منفی معناداری دارد. علاوه بر پژوهش‌های بالا، یافته‌های برخی پژوهش‌ها عدم وجود رابطه بین اندازه هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی را نشان می‌دهد (بین و همکاران، ۲۰۱۲؛ میشاری، ۲۰۱۸). با توجه اینکه دیدگاه‌ها در

1. Dyck & Zingales
 2. Mendez & Garcia
 3. Yin, Gao, Li & Lv
 4. Greco

خصوص رابطه اندازه هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی متفاوت است، نمی‌توان در خصوص رابطه این دو متغیر پیش‌بینی دقیقی انجام داد.

فرضیه ۲: اندازه هیئت‌مدیره تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

استقلال هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

رابطه بین تعداد جلسه کمیته حسابرسی و استقلال هیئت‌مدیره در پژوهش‌های مرتبط قبلی بررسی شده است. این تحقیق‌ها دیدگاه‌های متفاوتی در این خصوص بیان می‌کنند. برای مثال، اسعدی (۱۳۹۵) معتقد است که هر چه استقلال هیئت‌مدیره افزایش یابد، هیئت‌مدیره تمایل بیشتری برای نظارت بر عملکرد مدیران خواهد داشت. عرب مازاریزی و طاهرخانی (۱۳۸۹) معتقدند که اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره انگیزه بیشتری برای نظارت بر عملکرد مدیران دارند. راگوندان و راما (۲۰۰۷) نیز میزان استقلال هیئت‌مدیره را به‌عنوان نشانه‌ای از تعهد شرکت به حاکمیت شرکتی مؤثر می‌بیند و از این رو رابطه مثبت بین استقلال هیئت‌مدیره و تعداد جلسه کمیته حسابرسی را نشان می‌دهند. از سوی دیگر، شارما و همکاران (۲۰۰۹) نشان می‌دهند که هر چه هیئت‌مدیره مستقل‌تر باشد، جلسه‌های هیئت‌مدیره کمتری برای بحث و گفت‌وگو لازم خواهد شد و به همین ترتیب، جلسه‌های کمیته حسابرسی به مراتب کمتر تشکیل خواهد شد. از نظر تجربی، در حالی که منون و ویلیامز (۱۹۹۴) با استفاده از داده‌های بازار ایالات متحده بر وجود رابطه مثبت بین فعالیت کمیته حسابرسی و نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره صحنه گذاشته‌اند، کولیر و گرگوری^۱ (۱۹۹۹) هیچ شواهدی از ارتباط شایان توجه این دو در بازار انگلستان نیافته‌اند و یافته‌های متفاوتشان را به دلیل اختلاف در ساختار هیئت‌مدیره بین ایالات متحده و انگلیس تفسیر کردند. علاوه بر این، ین و همکاران (۲۰۱۲) بررسی مشابهی بر اساس استفاده از داده‌های بازار چین انجام دادند و بین نسبت اعضای هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی رابطه منفی یافت کردند. میشاری (۲۰۱۸) نیز نشان داد رابطه منفی بین استقلال هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی وجود دارد. با توجه به یافته‌های متنوع و متفاوت درباره ارتباط بین استقلال هیئت‌مدیره و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی نمی‌توان از رابطه بین این دو متغیر پیش‌بینی دقیقی انجام داد.

فرضیه ۳: استقلال هیئت‌مدیره تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

اندازه کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

نتیجه پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که اندازه کمیته حسابرسی با تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی ممکن است هم رابطه مثبت یا رابطه منفی داشته باشد. عبدی، زلّی، کاظمی علوم و علی بیگلو (۱۳۹۹) اعتقاد دارند که هر چه اندازه کمیته حسابرسی بزرگ‌تر باشد، رویه‌های نظام راهبری نیز بهتر خواهد بود. به اعتقاد شارما و همکاران (۲۰۰۹) نیز کمیته حسابرسی بزرگ‌تر به نظارت مؤثرتری منجر می‌شود؛ زیرا منابع انسانی و استعدادهای مدیریتی بیشتری را در اختیار دارند که ممکن است نیاز به تشکیل جلسه‌های مکرر را جبران کنند. از طرف دیگر، در کمیته حسابرسی بزرگ با توجه به افزایش تنوع دیدگاه‌ها و بحث‌ها در میان اعضا، ممکن است شکل کارآمدتری از حاکمیت دیده شده و نیاز به نشست‌های

مکرر کمیته حسابرسی احساس شود (وافاس، ۱۹۹۹). وان محمد و همکاران (۲۰۱۸) اعتقاد دارند که کمیته حسابرسی بزرگ‌تر، تمایل بیشتری به نظارت بر عملکرد مدیران دارند. آسمن و کاماردین^۱ (۲۰۱۵) نیز معتقدند که هر چه تعداد اعضای کمیته حسابرسی بیشتر باشد، کمیته حسابرسی انگیزه بیشتری نظارت مؤثر خواهد داشت، به همین دلیل تمایل به تشکیل بیشتر جلسه‌های کمیته حسابرسی خواهند داشت. از سوی دیگر برخی پژوهشگران نشان دادند که اندازه کمیته حسابرسی تأثیر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی ندارد. در این راستا قدس مفیدی (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان داد که اندازه کمیته حسابرسی تأثیر چشمگیری بر رویدادهای مالی شرکت‌ها ندارد. میشاری (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان داد که اندازه کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی ندارد. با توجه به تنوع دیدگاه‌ها در خصوص رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، نمی‌توان پیش‌بینی دقیقی درباره جهت این رابطه بیان کرد.

فرضیه ۴: اندازه کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

استقلال کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

با توجه به تئوری نمایندگی (وجود تضاد منافع) انتظار می‌رود اعضای مستقل تصمیم‌های بهتر و مؤثرتری بگیرند. معمولاً این تصمیم‌ها به بحث و تبادل نظر بیشتری نیاز دارند؛ از این رو به جلسه‌های بیشتری نیاز خواهد بود (شارما و همکاران، ۲۰۰۹). لاری دشت بیاض و اورادی (۱۳۹۵) نیز معتقدند که اعضای غیرموظف در کمیته حسابرسی در انجام وظایف خود بهتر عمل می‌نمایند. بنابراین، ممکن است که اعضای مستقل کمیته حسابرسی که هیچ سمتی در شرکت ندارند، خواستار نظارت و کنترل بیشتر بر گزارش‌های مالی شرکت باشند که این خود نیازمند برگزاری جلسه‌های بیشتر کمیته حسابرسی است (شارما و همکاران، ۲۰۰۹). دیگر شواهد تجربی حاکی از آن است که وجود اعضای مستقل کمیته حسابرسی با سطوح افزایش نظارت بر گزارشگری مالی مرتبط است (بیسلی، ۱۹۹۶؛ دچو، اسلون و سویینی، ۱۹۹۶؛ کارکلوو و نیل^۲، ۲۰۰۳؛ غفران و اوسولیان، ۲۰۱۷). با توجه به نظارت بیشتر، به نظر می‌رسد، کمتر به برگزاری جلسه‌های کمیته حسابرسی نیاز باشد و رابطه منفی بین استقلال کمیته حسابرسی و فراوانی جلسه کمیته حسابرسی وجود داشته باشد (آنام^۳، ۲۰۱۶). از سوی دیگر میشاری (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان داد رابطه معناداری بین استقلال کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی وجود ندارد. از این رو، هیچ پیش‌بینی مشخصی در خصوص رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی نمی‌توان بیان نمود.

فرضیه ۵: استقلال کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

تخصیص مالی کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

پژوهش‌های تجربی برای بررسی تأثیر بالقوه تخصیص حسابداری کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی

1. Usman and Kamardin
2. Carcello & Neal
3. Inaam

بسیار کم بوده است. برخی پژوهش‌ها (مانند دچو و همکاران، ۱۹۹۶؛ بیدار، چتورو و کورتو^۱، ۲۰۰۴؛ کریشنان و ویسوانتان^۲، ۲۰۰۸؛ شارما و همکاران، ۲۰۰۹) نشان می‌دهند که حضور کارشناسان حسابداری در کمیته حسابرسی با بهبود کیفیت گزارشگری مالی ربطه دارد. علاوه بر این، انتظار می‌رود که کارشناسان حسابداری کمیته حسابرسی که نگران حفاظت از شهرتشان هستند، هنگام نظارت بر گزارشگری مالی کنترل بیشتری داشته باشند (نلوان و تانسوریا^۳، ۲۰۱۹؛ مرادی و عرب، ۱۳۹۷). محتمل است حضور کارشناسان در کمیته حسابرسی منجر به جلسه‌های مکرر کمیته حسابرسی شود. شارما و همکاران (۲۰۰۹) با استفاده از داده‌های مرتبط با یک نمونه از شرکت‌های استرالیا، نشان دادند که فراوانی جلسه‌های کمیته حسابرسی با حضور کارشناسان حسابداری در کمیته حسابرسی ارتباط منفی دارد. از سوی دیگر زارعی و قاسمی (۱۳۹۵) اعتقاد دارند که تخصص مالی کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر روند گزارشگری مالی ندارد. در این راستا میشاری (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود نشان داد که تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی از تخصص مالی اعضا، تأثیر نمی‌پذیرد. با توجه به دیدگاه‌ها در خصوص در این خصوص متفاوت است، به همین دلیل نمی‌توان پیش‌بینی دقیقی در خصوص رابطه بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی داشت.

فرضیه ۶: تخصص مالی کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر زمانی، پس‌رویدادی و از نظر شیوه اجرا از نوع پژوهش‌های هم‌بستگی - توصیفی است. داده‌های مرتبط با متغیرهای پژوهش با مراجعه به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی شرکت‌ها نمونه و با استفاده از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی بورس اوراق بهادار تهران، نرم‌افزار اطلاعاتی ره‌آوردنویین و تارنمای رسمی شرکت‌ها جمع‌آوری شد. آماده‌سازی داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار اکسل انجام شد؛ سپس با استفاده از نرم افزار ایوبوز نسخه ۹ و استاتا ۷ تجزیه و تحلیل آماری مربوط به آزمون فرضیه پژوهش انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ است. به دلیل گستردگی و حجم آماری جامعه و وجود ناهم‌هنگی‌هایی میان اعضای جامعه، شرایط زیر برای انتخاب نمونه آماری قرارداد شده است.

۱. شرکت‌ها باید از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۹ در بورس حضور داشته باشند.
 ۲. شرکت‌ها جزء هلدینگ، سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، بانک، بیمه و لیزینگ نباشد.
 ۳. شرکت‌ها در طول دوره زمانی پژوهش تغییر سال مالی نداشته و سال مالی آنها منتهی به اسفند ماه باشد.
 ۴. شرکت‌ها در طول دوره زمانی پژوهش وقفه عملیاتی قابل ملاحظه‌ای نداشته باشند.
- با توجه به محدودیت‌های ذکر شده بالا، در نهایت از بین جامعه آماری ۱۵۰ شرکت برای نمونه انتخاب شد.

مدل و متغیرهای پژوهش

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی متغیر وابسته بوده و این متغیر مقدار منفی نخواهد داشت، لذا جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیون ۱ توییت مشابه تحقیق میشاری (۲۰۱۸) استفاده می‌شود.

$$AC_MEET_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONCENTR_{it} + \beta_2 BD_SIZE_{it} + \beta_3 BD_INDP_{it} + \beta_4 AC_SIZE_{it} + \beta_5 AC_INDP_{it} + \beta_6 AC_EXP_{it} + \beta_7 SIZE_{it} + \beta_8 LEV_{it} + \beta_9 ROE_{it} + \beta_{10} Tuner_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

متغیر وابسته

تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی (AC_MEET): از طریق گزارش جلسه‌های کمیته حسابرسی طی هر سال که گزارش آنها در طول سال منتشر می‌شود اندازه‌گیری شده است.

متغیرهای مستقل

تمرکز مالکیت (CONCENTR): با استفاده از شاخص هرفیندال - هیرشمن و برای درصد مالکیت بزرگ‌تر و مساوی ۵ درصد اندازه‌گیری شده است.

اندازه هیئت‌مدیره (BD_SIZE): از طریق مجموع تعداد مدیران (اعم از موظف و غیرموظف) که عضو هیئت‌مدیره هستند، اندازه‌گیری شده است.

استقلال هیئت‌مدیره (BD_INDP): از طریق نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به کل اعضای موظف و غیرموظف هیئت‌مدیره اندازه‌گیری شده است.

اندازه کمیته حسابرسی (AC_SIZE): از طریق تعداد اعضای کمیته حسابرسی (اعم از موظف و غیرموظف) اندازه‌گیری شده است.

استقلال کمیته حسابرسی (AC_INDP): از طریق نسبت تعداد اعضای غیرموظف اعضای کمیته حسابرسی به کل اعضای کمیته حسابرسی اندازه‌گیری شده است.

تخصیص مالی کمیته حسابرسی (AC_EXP): از طریق نسبت اعضای کمیته حسابرسی که متخصص مالی هستند به کل اعضای کمیته حسابرسی اندازه‌گیری شده است. متخصص مالی به فردی گفته می‌شود که مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای ملی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی یا مالی) دارد و در این زمینه فعالیت می‌کند.

متغیرهای کنترلی

با توجه به اینکه میشاری (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود از متغیرهای اندازه شرکت، اهرم مالی، سودآوری و دوره تصدی حسابرس استفاده کرد، در این پژوهش نیز از این متغیرهای کنترلی استفاده شده است.

اندازه شرکت (SIZE): از طریق لگاریتم دارایی‌های شرکت در پایان سال مدنظر اندازه‌گیری شده است.

اهرم مالی (LEV): از نسبت بدهی‌ها به دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی مدنظر اندازه‌گیری شده است.

بازده حقوق صاحبان سهام (ROE): بازده حقوق صاحبان سهام یکی از معیارهای سنجش عملکرد است که از حاصل

تقسیم سود خالص متعلق به صاحبان سهام عادی بر حقوق صاحبان سهام عادی اندازه‌گیری شده است. دوره تصدی حسابرسی (Tuner): از تعداد سال‌هایی که حسابرس، طی سال‌های متمادی کار حسابرسی شرکت را انجام داده، اندازه‌گیری شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

آمار توصیفی در جدول ۱ نشان داده شده است. با توجه به جدول، میانگین تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران حدود ۴/۲۳۵ جلسه است. طبق منشور کمیته حسابرسی تعداد جلسه‌های کمیته نباید کمتر از ۶ بار در سال باشد؛ اما آمار توصیفی حاکی از عدم تشکیل تعداد جلسه‌های فوق است. همچنین اندازه کمیته حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین ۳ تا ۵ نفر است که میانگین این متغیر با توجه به جدول، نزدیک به ۳/۵ است که نشان می‌دهد بیشتر شرکت‌ها از اعضای کمیته حسابرسی ۳ نفره و بالاتر تشکیل شده‌اند.

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی	۴/۲۳۵	۴/۰۰	۰/۲۱۵	۱/۰۰	۱۵/۰۰
تمرکز مالکیت	۰/۱۸۹	۰/۱۹۳	۰/۸۸۴	۰/۰۱۰	۰/۸۹
اندازه هیئت‌مدیره	۵/۱۵۰	۵/۰۰	۰/۵۱۸	۵/۰۰	۹/۰۰
استقلال هیئت‌مدیره	۰/۵۰۹	۰/۴۱۵	۰/۲۱۱	۰/۰۰	۱/۰۰
اندازه کمیته حسابرسی	۳/۵۶۰	۳/۰۰	۰/۴۸۲	۳/۰۰	۵/۰۰
استقلال کمیته حسابرسی	۰/۶۵۵	۰/۶۶	۰/۱۸۸	۰/۲۰	۱/۰۰
تخصص مالی کمیته حسابرسی	۰/۴۸۵	۰/۴۰۰	۰/۱۲۴	۰/۲۰	۱/۰۰
اندازه شرکت	۱۴/۲۱	۱۴/۰۳	۱/۵۶۷	۱۰/۷۰	۱۹/۲۱
اهرم مالی	۰/۶۶	۰/۶۵	۰/۱۷۳	۰/۱۰	۰/۸۹
سود آوری شرکت	۰/۱۱۶	۰/۰۹۵	۰/۲۰۸	-۰/۴۵	۱/۴۸
دوره تصدی حسابرسی	۲/۲۷۱	۲/۰۰	۱/۰۱۵	۱/۰۰	۵/۰۰

استقلال اعضای کمیته که طبق منشور کمیته حسابرسی باید حداقل یک یا دو عضو غیرموظف در ترکیب کمیته حسابرسی داشته باشد، با توجه به جدول آمار توصیفی استقلال کمیته حسابرسی رعایت شده و بیشتر شرکت‌ها از استقلال برخوردار بوده‌اند که میانگین نزدیک به ۶۵ درصد نیز مؤید این مدعاست. همچنین تخصص مالی و حسابداری اعضای کمیته حسابرسی در بیشتر شرکت‌های نمونه پژوهش نشان‌دهنده رعایت منشور کمیته حسابرسی که تأکید بر وجود حداقل دانش مالی در بین اعضای کمیته می‌باشد؛ زیرا میانگین این متغیر ۴۸ درصد بوده است. انحراف معیار بیان‌کننده میزان تغییرات مجذور داده‌های متغیر وابسته حول میانگین است و هر چه کمتر باشد، نشان از توزیع نرمال

داده‌های مربوط به آن متغیر دارد. در بین از متغیرهای پژوهش، تخصص مالی کمیته حسابرسی (۰/۱۲۴) و اندازه شرکت (۱/۵۶۷) به ترتیب دارای کمترین و بیشترین میزان پراکندگی (انحراف معیار) هستند.

آمار استنباطی

مدل رگرسیون توبیت برای مدل‌های آماری که متغیر وابسته غیر منفی دارند، استفاده می‌شود. از این روش حداقل مربعات معمولی مناسب نیست (ایزدی‌نیا و طباطبایی، ۱۳۹۴). همچنین برای انتخاب روش مناسب جهت تخمین مدل مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش در مقاطع و دوره‌های زمانی مختلف داده‌های ترکیبی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (عباسی و تامرادی، ۱۳۹۹). بر اساس دیدگاه جاج در خصوص استفاده از مدل توبیت، روش داده‌های تابلویی مناسب بوده و در خصوص انتخاب روش اثرهای ثابت و تصادفی، زمانی که تعداد شرکت‌ها زیاد باشد و تعداد سال‌های مورد بررسی کم باشد، تخمین مدل با استفاده از روش تصادفی کارا تر است (خلیفه سلطانی و عباسی، ۱۳۹۱؛ فروغی و اولاد حسین، ۱۳۹۰). از این رو، جهت اطمینان نیز آزمون‌های صورت گرفته بر روش داده‌های تابلویی و با اثرهای تصادفی صحه گذاشت. پس از انجام آزمون‌های مرتبط با انتخاب روش مناسب، نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیون توبیت با استفاده از روش داده‌های تابلویی و به روش اثرهای تصادفی در جدول ۲ ارائه شده است. در هنگام استفاده از مدل رگرسیون توبیت، از آزمون والد جهت برسی معناداری مدل پژوهش استفاده می‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون مدل رگرسیون توبیت به روش داده‌های ترکیبی با اثرهای تصادفی

متغیرها	ضریب	آماره Z	سطح خطا	عامل تورم واریانس
عرض از مبدأ	۰/۳۳	۳/۷۱	۰/۰۰	-
تمرکز مالکیت	۰/۰۹	۲/۶۶	۰/۰۰	۱/۰۸۳
اندازه هیئت‌مدیره	۰/۰۶	۲/۷۳	۰/۰۰	۱/۰۶۴
استقلال هیئت‌مدیره	۰/۰۸	۲/۸۵	۰/۰۰	۱/۰۸۵
اندازه کمیته حسابرسی	۰/۰۹	۲/۵۹	۰/۰۰	۱/۰۴۵
استقلال کمیته حسابرسی	۰/۱۱	۳/۲۱	۰/۰۰	۱/۰۵۲
تخصص مالی کمیته حسابرسی	-۰/۰۷	-۲/۸۴	۰/۰۰	۱/۰۳۸
اندازه شرکت	۰/۱۱	۳/۱۵	۰/۰۰	۱/۰۶۱
اهرم مالی	۰/۰۹	۲/۰۵	۰/۰۴	۱/۰۶۲
سودآوری شرکت	-۰/۱۵	-۳/۸۹	۰/۰۰	۱/۰۷۱
دوره تصدی حسابرسی	۰/۰۶	۲/۹۹	۰/۰۰	۱/۰۸۳
سطح معناداری آماره آزمون والد	۰/۰۰۰		Log Likelihood	-۹۳/۸۵

با توجه به اینکه سطح معناداری آماره والد کمتر از ۵ درصد است، می‌توان پذیرفت مدل پژوهش معنادار است. همچنین مقدار آماره Log Likelihood نشان دهنده نکویی برازش مدل رگرسیون می‌باشد. از سوی دیگر مقدار عامل تورم واریانس برای کلیه متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش کمتر از ۱۰ است؛ بنابراین، مشکل هم‌خطی بین متغیرها وجود ندارد. با توجه به جدول ۲، آماره Z و سطح خطا برای متغیر تمرکز مالکیت به ترتیب ۲/۶۶ و ۰/۰۰ است، از آنجا که

مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۵ درصد می‌باشد، می‌توان پذیرفت تمرکز مالکیت بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی شرکت‌ها تأثیر معناداری دارد. در نتیجه می‌توان فرضیه یک پژوهش را در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفت. از آنجا که ضریب متغیر تمرکز مالکیت مثبت است، می‌توان پذیرفت تمرکز مالکیت بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. همچنین سطح خطای اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی ۰/۰۰ است. از سوی دیگر، مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۵ درصد و ضریب این متغیرها مثبت است، به همین دلیل می‌توان پذیرفت در سطح اطمینان ۹۵ درصد اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی شرکت‌ها تأثیر معناداری دارند. آماره Z و سطح خطا برای متغیر تخصص مالی کمیته حسابرسی به ترتیب ۲/۸۴- و ۰/۰۰ است. مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۵ درصد و ضریب این متغیر منفی است؛ به همین دلیل می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه پژوهش را پذیرفت. تخصص مالی کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر منفی معناداری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی بوده است. به این منظور تأثیر تمرکز مالکیت، اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و تخصص مالی کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار گرفت. در این راستا اطلاعات صورت‌های مالی ۱۵۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه یک پژوهش حاکی از آن است که تمرکز مالکیت بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. این بدان معناست که با افزایش مالکیت سهام‌داران متمرکز (بلوکی) شرکت‌ها، انگیزه برای تشکیل جلسه‌های کمیته حسابرسی افزایش پیدا می‌کند. بنابراین فرضیه یک پژوهش پذیرفته می‌شود. نتایج حاصل از این فرضیه پژوهش با نتایج پژوهش میشای (۲۰۱۸) هم‌راستا است؛ زیرا میشای (۲۰۱۸) نیز در تحقیق خود نشان داد که تمرکز مالکیت بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت دارد. همچنین نتایج این فرضیه پژوهش، بر خلاف نتایج پژوهش‌های دیکی و زینگلاس (۲۰۰۴) مندز و گارکسیا (۲۰۰۷) و بین و همکاران (۲۰۱۲) است. در تفسیر تئوریک نتایج پژوهش می‌توان گفت سهام‌دارانی که بخش زیادی از سهام شرکت را در اختیار دارند، انگیزه بیشتری بر نظارت بر عملکرد مدیران دارند. به همین دلیل با افزایش مالکیت سهام‌داران متمرکز (بلوکی) در شرکت‌ها، چنین سهام‌دارانی به لحاظ جایگاه، درخواست نظارت بیشتر بر عملکرد مدیران شرکت‌ها را دارند و با افزایش چنین سهام‌دارانی در شرکت‌ها فشار بر کمیته حسابرسی برای تشکیل جلسه‌های بیشتر کمیته حسابرسی افزایش پیدا می‌کند. بنابراین با افزایش تمرکز مالکیت تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی افزایش پیدا می‌کند.

نتایج حاصل از فرضیه دوم پژوهش نشان داد که اندازه هیئت‌مدیره بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. نتایج فرضیه دوم پژوهش با نتایج پژوهش‌های زاگوندان و راما (۲۰۰۷) و شارما و همکاران (۲۰۰۹) هم‌راستا است؛ اما با نتایج پژوهش‌های میشای (۲۰۱۸) و گرکو (۲۰۱۱) هم‌راستا نیست.

نتایج فرضیه سوم پژوهش نشان داد که استقلال هیئت‌مدیره بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش زاگوندان و راما (۲۰۰۷) هم‌راستا است؛ اما با نتایج پژوهش‌های میشای (۲۰۱۸)، شارما و همکاران (۲۰۰۹) و ین و همکاران (۲۰۱۲) هم‌راستا نیست. در تفسیر تئوریک نتایج فرضیه‌های دو و سه پژوهش، می‌توان گفت هیئت‌مدیره عامل کلیدی در انجام هرچه بهتر وظایف راهبری شرکتی است که با افزایش تعداد اعضای هیئت‌مدیره و افزایش استقلال هیئت‌مدیره اثربخشی هیئت‌مدیره به‌عنوان سازوکارهای حاکمیت شرکتی افزایش پیدا کرده و هیئت‌مدیره با تعداد اعضای بیشتر و همچنین اعضای مستقل هیئت‌مدیره خواستار نظارت بیشتر و بهتر بر عملکرد مدیران هستند. بنابراین با افزایش تعداد اعضای هیئت‌مدیره (اندازه هیئت‌مدیره) و همچنین تعداد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره (استقلال هیئت‌مدیره)، تمایل کمیته حسابرسی برای تشکیل جلسه‌های بیشتر کمیته افزایش پیدا می‌کند.

نتایج فرضیه چهارم پژوهش نشان داد که اندازه کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش وافاس (۱۹۹۹) هم‌راستا است؛ اما با نتایج پژوهش میشای (۲۰۱۸) و شارما و همکاران (۲۰۰۹) هم‌راستا نیست.

نتایج فرضیه پنجم پژوهش نیز نشان داد که استقلال کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش شارما و همکاران (۲۰۰۹) هم‌راستا است؛ اما با نتایج پژوهش میشای (۲۰۱۸) هم‌راستا نیست. در تفسیر تئوریک نتایج پژوهش می‌توان گفت هرچه تعداد اعضای کمیته حسابرسی افزایش پیدا کند و هرچه تعداد اعضای غیرموظف در کمیته حسابرسی افزایش پیدا کند، آنها خواهان نظارت مستقل و بهتری توسط کمیته حسابرسی هستند و همین امر موجب می‌شود که کارآمدی کمیته حسابرسی افزایش پیدا کند. همچنین کمیته حسابرسی یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی است که با افزایش تعداد اعضای کمیته حسابرسی و همچنین افزایش استقلال کمیته حسابرسی، کارآمدی آن بیشتر می‌شود. کمیته کارآمد حسابرسی خواستار نظارت بهتر بر عملکرد مدیریت بوده، بنابراین با افزایش اندازه کمیته حسابرسی و افزایش استقلال کمیته حسابرسی، تمایل برای تشکیل جلسه‌های بیشتر کمیته حسابرسی افزایش پیدا می‌کند.

نتایج آزمون فرضیه ششم پژوهش حاکی از آن است که تخصص مالی کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر منفی معناداری دارد. این بدان معناست که با افزایش تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی شرکت‌ها، تشکیل جلسه‌های کمیته حسابرسی کاهش پیدا می‌کند. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش شارما و همکاران (۲۰۰۹) هم‌راستا است؛ اما با نتایج پژوهش میشای (۲۰۱۸) هم‌راستا نیست؛ زیرا میشای (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان داد تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی تأثیر ندارد. در تفسیر تئوریک نتایج پژوهش می‌توان گفت هرچه تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی افزایش پیدا کند، تخصص کمیته حسابرسی برای تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی افزایش پیدا کرده و نقش خود را به نحو مناسب‌تر در حوزه مالی ایفا نمود و همین امر تمایل به تشکیل جلسه‌های کمیته حسابرسی در شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

پیشنهادهای پژوهش

با توجه نتایجی که از آزمون فرضیه‌های پژوهش به دست آمد، پیشنهادهای کاربردی برای استفاده از نتایج به شرح زیر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به نتایج آزمون فرضیه ۱ پژوهش، مبنی بر تأثیر مثبت معنادار تمرکز مالکیت بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها برای تقویت سهام‌داران بلوکی در ساختار مالکیت سهام تلاش کنند؛ زیرا توجه به این مهم موجب افزایش تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی و مهم‌تر از همه، افزایش کارآمدی کمیته حسابرسی می‌شود.
۲. با توجه به یافته‌های آزمون فرضیه‌های ۲ و ۳ پژوهش، مبنی بر تأثیر اندازه و استقلال هیئت‌مدیره بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها به این دو سازوکار مهم حاکمیت شرکتی در جهت افزایش تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی و اثربخشی کمیته حسابرسی، به‌منظور نظارت بهتر و بیشتر بر عملکرد مدیریت توجه نمایند.
۳. با توجه به یافته‌های به دست آمده از آزمون فرضیه‌های ۴ و ۵ پژوهش، مبنی بر تأثیر مثبت معنادار برخی ویژگی‌های کمیته حسابرسی مانند اندازه کمیته حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، پیشنهاد می‌شود شرکت‌ها به این ویژگی‌های کمیته حسابرسی در جهت افزایش کارآمدی کمیته حسابرسی توجه نمایند.
۴. با توجه به یافته‌های به دست آمده از آزمون فرضیه ۶ پژوهش، مبنی بر تأثیر منفی تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی، به دلیل آنکه تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی موجب افزایش تخصص کمیته حسابرسی در جهت تجزیه و تحلیل گزارش‌های مالی می‌گردد، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها در کمیته حسابرسی خود حداقل یک عضو دارای تحصیلات و تخصص مالی حسابداری داشته باشند تا در تجزیه و تحلیل گزارش‌های مالی بهتر به وظیفه خود عمل نمایند.
۵. آمار توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که میانگین تعداد جلسه‌های کمیته حسابرسی در شرکت‌های در دست بررسی حدود ۴ جلسه بوده است؛ طبق منشور کمیته حسابرسی، تعداد جلسه‌های کمیته نباید کمتر از ۶ بار در سال باشد. با توجه به اینکه کمیته حسابرسی در شرکت‌های بورسی کشور ایران در آغاز راه است، به کمیته حسابرسی شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود که ضمن لحاظ نمودن یافته‌های این پژوهش، تلاش کنند تا با صرف زمان بیشتر، جلسه‌های کمیته را به صورت منظم تشکیل دهند تا مرتفع کننده وظایف و مسئولیت‌های آن باشد.

محدودیت‌های پژوهش

- در این پژوهش، اثرهای مرتبط با نوع صنعت در نظر گرفته نشده است، با توجه به احتمال متفاوت بودن شدت و ضعف روابط مشاهده شده در صنایع مختلف، باید به تأثیر نوع صنعت در تفسیر نتایج توجه شود.
- اثرهای ناشی از تفاوت در روش‌های حسابداری اندازه‌گیری و گزارشگری رویدادهای مالی ممکن است بر نتایج پژوهش تأثیر داشته باشد و تعدیلی از این بابت صورت نگرفته است.

با وجود محدودیت‌های اشاره شده در بالا، اعتقاد بر این است که این محدودیت‌ها به خدشه‌دار شدن نتایج پژوهش منجر نشده و پژوهش از اعتبار مناسب برخوردار است.

منابع

- اخروی جوقان، ابوذر؛ رحیمیان، نظام‌الدین؛ قره‌داغی، مریم (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر اثربخشی حسابرسی داخلی از دیدگاه اعضای کمیته حسابرسی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۵(۳)، ۳۱۱-۳۲۶.
- اسعدی، عبدالرضا (۱۳۹۵). حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت‌های هلدینگ و تابعه در بورس اوراق بهادار تهران. *راهنمای مدیریت مالی*، ۴(۴)، ۱۲۹-۱۵۱.
- ایزدی نیا، ناصر؛ طباطبایی، سیده زهرا (۱۳۹۴). تأثیر وجه نقد مازاد بر اثرگذاری محافظه‌کاری حسابداری بر پرداخت سود سهام. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۷(۳)، ۱۷-۳۶.
- برادران حسن زاده، رسول؛ پاک مرام، عسگر؛ حسین بابایی، قادر؛ فریادی بناب، علی (۱۳۹۵). تأثیر برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر محتوای گزارش حسابرسان. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۳(۲)، ۱۵۵-۱۷۲.
- برزگر، قدرت‌اله؛ حسن نتاج کردی، محسن؛ ملکی، دنیا (۱۳۹۸). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۱)، ۱۹-۳۸.
- خلیفه سلطانی، احمد؛ عباسی، الهه (۱۳۹۱). بررسی تأثیر سازوکارهای نظام راهبری شرکتی بر کارایی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دانش حسابداری مالی*، ۲(۵)، ۶۴-۸۳.
- زارعی، علیرضا؛ قاسمی، معصومه (۱۳۹۵). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، *بررسی‌های حسابداری*، ۳(۱۲)، ۴۳-۶۳.
- عباسی، ابراهیم؛ تامرادی، علی (۱۳۹۹). تأثیر کوتاه‌بینی سرمایه‌گذاران بر مدیریت سود و سرمایه‌گذاری شرکت‌ها. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۷(۳)، ۴۱۰-۴۲۸.
- عبدالهی، مهین؛ مشایخ، شهناز (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت، عملکرد شرکت و سیاست تقسیم سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۳(۴)، ۷۱-۸۶.
- عبدی، مصطفی؛ زلفی، حسن؛ کاظمی علوم، مهدی؛ علی بیگلر، مجید (۱۳۹۹). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و جریان وجه نقد آزاد؛ آزمون نظریه‌های نمایندگی و هزینه معاملات. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۷(۶۸)، ۱۲۱-۱۴۳.
- عرب مازاریزدی، محمد؛ طاهرخانی، رضا (۱۳۸۹). تأثیر ترکیب هیئت‌مدیره بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۸(۲۹)، ۹۷-۱۱۳.
- علی خانی، رضیه؛ مران جوری، مهدی؛ داوودی، سمانه (۱۴۰۰). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و خوانایی گزارش حسابرسی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۸(۱)، ۸۰-۱۰۱.
- فخاری، حسین؛ رجب دری، حسین؛ خانی ذلان، امیررضا (۱۳۹۷). مطالعه نقش ارتباط اجتماعی و حرفه‌ای اعضای کمیته حسابرسی با ارزیابی ریسک گزارشگری متقلبانه شرکت. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۵(۲)، ۲۳۳-۲۵۰.

- فروغی، داریوش؛ اولادحسین، زهرا (۱۳۹۰). تأثیر ترکیب هیئت‌مدیره و سایر عوامل منتخب بر خط‌مشی تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱(۲)، ۸۹-۱۰۶.
- قائم، فاطمه؛ مرادی، زهرا؛ علوی، غلامحسین (۱۳۹۹). تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۱(۴۶)، ۲۵۹-۲۸۰.
- قدس مفیدی، اقبال (۱۳۹۸). بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر کاهش تحریفات مالی با تأکید بر تخصص حسابرس در صنعت. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۲(۱)، ۶۸-۸۴.
- لاری دشت بیاض، محمود؛ اورادی، جواد (۱۳۹۵). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران، *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۴(۴)، ۶۹-۹۴.
- مرادی، زهرا؛ عرب، روح‌الله (۱۳۹۷). بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین حسابداری و مدیریت در هزاره سوم*، کرج، دبیرخانه کنفرانس. دسترسی در آدرس: https://www.civilica.com/Paper-MANACC01-MANACC01_216.html
- مشایخ، شهناز؛ اسماعیلی، مریم (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین کیفیت سود و برخی از جنبه‌های اصول راهبری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۳(۳)، ۲۵-۴۵.
- مشایخ، شهناز؛ ماه‌آور پور، راضیه (۱۳۸۷). بررسی اثرات تمرکز مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۶(۲۳)، ۱۰۷-۱۲۲.

References

- Abbasi, E., Tamoradi, A. (2020). The Effect of Investors Myopic on Earnings Management and Companies Investment. *Accounting and Auditing Review*, 27(3), 410-428. (in Persian)
- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 17e32.
- Abbott, L.J., Parker, S. & Peters, G.F. (2004). Audit Committee Characteristics and Restatements. *Auditing: Journal of Practice & Theory*, 19(2), 47-66. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.1.69>
- Abdi, M., Zalaghi, H., Kazemi Olum, M., Aligiglo, M. (2020). Audit Committee Characteristics and the Free Cash Flow: Testing the Agency and the Transactions Cost Theories. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 17(68), 121-143. (in Persian)
- Abdollahi, M., Mashayekh, S. (2012). Investigating the Relation Between Ownership Concentration, Firm Performance and Dividend Policy in the Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting Research*, 3(4), 71-86. (in Persian)
- Alikhani, R., Maranjory, M., Davoudi, S. (2021). Audit Committee Characteristics and Audit Reporting Readability. *Accounting and Auditing Review*, 28(1), 80-101. (in Persian)

- Araab Mazar Yazdi, M., Taher Khani, R. (2010). Assessing the Effect of Board composition on the performance of Listed Companies in Tehran Stock Exchange. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 8(29), 97-113. (in Persian)
- Asadi, A. (2017). Corporate Governance and Holding Companies and Subsidiaries Performance in Tehran Stock Exchange. *Financial Management Strategy*, 4(4), 129-151. (in Persian)
- Baradaran Hassanzadeh, R., Hossein Babaei, G., Faryadi, A. (2016). The Impact of Some Corporate Governance Mechanisms on the Auditor's Report Content. *Accounting and Auditing Review*, 23(2), 155-172. (in Persian)
- Barzegar, G., Hasannataj Kordi, M., Malaki, D. (2019). An Investigation of the Audit Committee Characteristics Effects on Corporate Social Responsibility Disclosure. *Accounting and Auditing Review*, 26(1), 19-38. (in Persian)
- Bédard, J., Chtourou, S. M., & Courteau, L. (2004). The Effect of Audit Committee Expertise, Independence, and Activity on Aggressive Earnings Management. *Auditing a Journal of Practice & Theory*, 23(2), 13-35. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.2.13>
- Beasley, M. (1996). An Empirical Analysis of the Relation Between the Board of Director Composition and Financial Statement Fraud. *The Accounting Review*, 71(4), 443-465. <https://doi.org/10.2469/dig.v27.n2.79>
- Birkett, B.S. (1986). The Recent History of Corporate Audit Committees. *The Accounting Historians Journal*, 13(2), 34-109. <https://doi.org/10.2308/aahj-10515>
- Boo, E. F., & Sharma, D. (2008). Effect of regulatory oversight on the association between internal governance characteristics and audit fees. *Accounting and Finance*, 48(1), 51e71.
- Brickley, J. A., Lease, R. C. & Smith, C. W. (1988). Ownership Structure and Voting on Antitakeover Amendments. *Journal of Financial Economics*, 20(1/2), 267-292. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(88\)90047-5](https://doi.org/10.1016/0304-405X(88)90047-5)
- Carcello, J., & Neal, T. (2003). Audit Committee Characteristics and Auditor Dismissals Following "New" Going-Concern Reports. *The Accounting Review*, 78(1), 95-117. <https://doi.org/10.2308/accr.2003.78.1.95>
- Collier, P. & Gregory, A. (1999). Audit Committee Activity and Agency Costs. *Journal of Accounting and Public Policy*, 18(4/5), 32-311. [https://doi.org/10.1016/S0278-4254\(99\)00015-0](https://doi.org/10.1016/S0278-4254(99)00015-0)
- Collier, P. (1996). The rise of the audit committee in UK quoted companies: A curious phenomenon. *Accounting, Business and Financial History*, 6 (2), 113-181.
- Deaer, P.A. & Zaman, M. (2005). Convergence in European Corporate Governance: The Audit Committee Concep. *Corporate Governance: An International Review*, 13(6), 68-753. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00666-2](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00666-2)
- DeZoort, T., Hermanson, D.R., Archambeault, D. & Reed, S. (2002). Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature. *Journal of Accounting Literature*, 21, 38-75. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2004.00090.x>
- Dyck, A. & Zingales, A. (2004). Private Benefits of Control: An International Comparison. *The Journal of Finance*, 59(2), 537-600. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2004.00642.x>

- Fakhari, H., Rajabdorri, H., Khanizalan, A. (2018). A Study of the Role of Social and Professional Ties of Audit Committee with the Assessment of Firm Fraudulent Reporting. *Accounting and Auditing Review*, 25(2), 233-250. (in Persian)
- Fichtner, J. R. (2010). The Recent International Growth of Mandatory Audit Committee Requirements. *International Journal of Disclosure and Governance*, 7(3), 227-243. <https://doi.org/10.1057/jdg.2010.9>
- Fouroghi, D., Oladhosein, Z. (2011). Board of Directors Composition and other Selected Factors on Dividend Policy of Companies in TSE Studying the Impact. *Empirical Research in Accounting*, 1(2), 89-106. (in Persian)
- Ghaemi, F., Moradi, Z., Alavi, G. (2020). The effect of audit committee characteristics on internal controls and earnings management . *Financial Accounting and Auditing Research*, 46(1) 259-280. (in Persian)
- Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2013). The governance role of audit committees: Reviewing a decade of evidence. *International Journal of Management Reviews*, 15(4), 381e407.
- Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49 (2017) 578e593.
- Ghodsmofidi, S. (2019). Investigating the impact of the audit committee on reducing financial distortions with emphasis on the specialty of the auditor in the industry. *Journal of Accounting and Management Vision*, 2(8), 68-84. (in Persian)
- Greco, G. (2011). Determinants of Board and Audit Committee Meeting Frequency: Evidence From *Italian Companies*. *Managerial Auditing Journal*, 26(3), 29-208. <https://doi.org/10.1108/02686901111113172>
- Inaam, Z (2016), Effective audit committee, audit quality and earnings management: Evidence from Tunisia, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(2), 138-155, <https://doi.org/10.1108/JAEE-09-2013-0048>
- Izadinia, N., Tabtabaei, .Z. (2015). The Impact of Excess Cash on Conservatism Influence on Dividend Payout. *Journal of Financial Accounting Research*, 7(3), 36-17. (in Persian).
- Jensen, M. C. (1993). The Modern Industrial Revolution, Exit, and the Failure of Internal Control Systems. *Journal of Finance*, 48(3), 831–880. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1993.tb04022.x>
- Kang, J. & Shivdasani, A. (1995). Firm Performance, Corporate Governance and Executive Turnover in Japan. *Journal of Financial Economics*, 38(1), 29–58. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(94\)00807-D](https://doi.org/10.1016/0304-405X(94)00807-D).
- khalifehsultani, S. (2012). The effect of Corporate Governance Mechanisms on the performance of listed companies in Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting Knowledge*, 02(5), 64-83. (in Persian)
- Krishnan, V., Visvanathan, G. (2008). Does the SOX Definition of An Accounting Expert Matter? The Association between Audit Committee Directors' Accounting Expertise and Accounting Conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 25(3), 827-858. <https://doi.org/10.1506/car.25.3.7>

- Lari Dasht Bayaz, M. (2017). Audit Committee Characteristics and Audit Fee: Evidence from Tehran Stock Exchange. *Empirical Research in Accounting*, 6(4), 69-94. (in Persian)
- Lipton, M., & Lorsch, J. (1992). A Modest Proposal for Improved Corporate Governance. *Business Lawyer*, 48(1), 59-77. <http://www.jstor.org/stable/40687360>
- Mashayekh, S., Esmaeili, M. (2006). Investigating the relationship between earnings quality and some aspects of governance principles in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting and Auditing Review*, 13(3), 25-45. (in Persian)
- Mashayekh, S., Mahavarpour, R. (2008). Investigating the Effects of Ownership Concentration on Performance in the Firms Listed in Tehran Stock Exchange. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 6(23), 107-122. (in Persian)
- McMullen, D.A. & Raghunandam, K. (1996). Enhancing Audit Committee Effectiveness. *Journal of Accountancy*, 182(2), 79-81. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.06.042>
- Mendez, C.F. & Garcia, R.A. (2007). The Effects of Ownership Structure and Board Composition On the Audit Committee Meeting Frequency: Spanish Evidence. *Corporate Governance*, 15(5), 22-909. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2007.00619.x>
- Menon, K. & Williams, J.D. (1994). The Use of Audit Committees for Monitoring. *Journal of Accounting and Public Policy*, 13(2), 121-39. [https://doi.org/10.1016/0278-4254\(94\)90016-7](https://doi.org/10.1016/0278-4254(94)90016-7)
- Meshari, O. A. (2018). Factors Associated with Audit Committee Meeting Frequency: Evidence from Kuwait. *Accounting and Finance Research*, 7(2), 207-218.
- Mishra, M. (2019). Audit Committee Characteristics and Earnings Management: Evidence from India. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 6(2), 247-273.
- Moradi, Z., & Arab, R. (2018). *Investigating the relationship between the characteristics of the audit committee and the earnings quality in listed companies on the Tehran Stock Exchange*. Available in: https://www.civilica.com/Paper-MANACC01-MANACC01_216.html (in Persian)
- Nelwan, L. & Tansuria, B. (2019). Audit committee characteristics and earnings management practices. *Journal of Economics, Business, and Accountancy Ventura*, 22(1), 85 – 97.
- Okhravi Joghan, A., Rahimian, N., GharehDaghi, M. (2018). Factors Affecting the Internal Audit Effectiveness in the Viewpoint of Audit Committee Members. *Accounting and Auditing Review*, 25(3), 311-326. (in Persian)
- Pucheta-Martinez, M.C. & De Fuentes, C. (2007). The Impact of Audit Committee Characteristics on the Enhancement of the Quality of Financial Reporting: An Empirical Study in the Spanish Context. *Corporate Governance: An International Review*, 15(6), 412-1394. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2007.00653.x>
- Raghundanan, K. & Rama, D.V. (2007). Determinants of Audit Committee Diligence. *Accounting Horizons*, 21(3), 265-79. <https://doi.org/10.2308/acch.2007.21.3.265>
- Sarbanes-Oxley Act. (2002). 107th congress of the United States of America. Washington DC.

- Sharma, V., Naiker, V. & Lee, B. (2009). Determinants of Audit Committee Meeting Frequency: Evidence Form a Voluntary Governance System. *Accounting Horizons*, 23(3), 245-63. <https://doi.org/10.2308/acch.2009.23.3.245>
- Shleifer, A. & Vishny, R. (1986). Large Shareholders and Corporate Control. *Journal of Political Economy*, 94(3), 461-691. <https://doi.org/10.1086/261385>
- UK Corporate Governance Code. (2016). *Financial Reporting Council*. London.
- Usman Miko, N. & Kamardin, H. (2015). Impact of Audit Committee and Audit Quality on Preventing Earnings Management in the Pre - and Post - Nigerian Corporate Governance Code 2011. *Social and Behavioral Sciences*, 172 (2015), 651-657. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.415>.
- Vafeas, N. (1999). Board Meeting Frequency and Firm Performance. *Journal of Financial Economics*, 53(1), 113-142. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(99\)00018-5](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(99)00018-5)
- Wan Mohammad, Shaista Wasiuzzaman, Seyed Shahriar Morsali & Rapih Mohd Zaini (2018): The Effect of Audit Committee Characteristics on Financial Restatements in Malaysia, *Journal of Asia-Pacific Business*. <https://DOI:10.1080/10599231.2018.1419043>
- Yin, F., Gao, S., Li, W. & Lv, H. (2012). Determinants of Audit Committee Meeting Frequency: Evidence From Chinese Listed Companies. *Managerial Auditing Journal*, 27(4), 425 – 444. <https://doi.org/10.1108/02686901211218003>
- Zaman, M., Hudaib, M., & Haniffa, R. (2011). Corporate governance quality, audit fees and non-audit services fees. *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(1e2), 165e197.
- Zarei, A., Ghasemi, M. (2016). The Effect of Audit Committee Characteristics on the Financial Statements Quality. *Journal of Iranian Accounting Review*, 3(12), 43-64. (in Persian)